

פורחים לשובם. מערך שיעור לחט"ב ותיכון- מצוות פדיון שבויים

נושא: מצוות פדיון שבויים – ערך חיי אדם

משך: 45-90 דקות

כיתה: ט'-י"ב

מטרות:

- להכיר את מקורות מצוות פדיון שבויים בתורה, במשנה ובגמרא.

- לדון בדילמות מוסריות הקשורות בפדיון שבויים.

- לחבר בין ערכים תנ"כיים למציאות אקטואלית.

שלבי השיעור:

1. פתיחה (10 דק'):

שאלת פתיחה: "האם נכון לשלם מחיר כבד כדי להציל אדם אחד?"

הקרנת קטע קצר מסרט/כתבה על פדיון שבויים (לדוג' גלעד שליט או מבצע יונתן).

https://youtu.be/Wheb7a6sbJo?si=Knad2_AbadeTD6_W סרטון מבצע אנטבה

<https://youtu.be/cgkkGUI-fog?si=ktL47U5ICTgXYQv3> על שחרור גלעד שליט

https://youtu.be/K_FKer4g92w?si=M2YZLUM37Fb-0LxY שחרור עומר שם טוב

2. למידת מקור (20-15 דק'):

1. תורה:

"לא תעמוד על דם רעך" (ויקרא י"ט, ט"ז)

משנה וגמרא:

2. גיטין מה: "אין פודין את השבויים יתר על כדי דמיהן..."

3. הרמב"ם במשנה תורה:

פדיון שבויים קודם לפרנסת עניים ולכסותן, ואין לך מצווה גדולה כפדיון שבויים, שהשבוי הרי הוא בכלל הרעבים והצמאים והערומים, ועומד בסכנת נפשות. והמעלים עיניו מפדיונו, הרי זה עובר על "לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ידך" (דברים, ט"ו, ז'), ועל "לא תעמוד על דם רעך" (ויקרא, י"ט, ט"ז), ועל "לא ירדנו בפרך לעיניך" (ויקרא, כ"ה, נ"ג), ובטל מצות "פתח תפתח את ידך לו" (דברים, ט"ו, ח'), ומצות "וחי אחיך עמך" (ויקרא, כ"ה, ל"ו), "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא, י"ט, י"ח), ו"הצל לקוחים למות" (משלי, כ"ד, י"א) והרבה דברים כאלו. ואין לך מצווה רבה כפדיון שבויים.

4. "כל ישראל ערבים זה לזה" תלמוד בבלי, מסכת סנהדרין כ"ז ע"ב

האם יש באמת מחיר לפדיון שבוי? האם זו חובתנו המוסרית כאדם, כעם? שאלה שיש לשאול לפני או אחרי העבודה בקבוצות

מערך ללימוד המקורות (ניתן להכין בכרטיסיות ולחלק לקבוצות ולבקש לשתף לאחר הפעילות בקבוצות)

"לא תעמוד על דם רעך" (ויקרא י"ט, ט"ז)

הפסוק:

"לא תעמוד על דם רעך, אני ה'."

פירוש:

אסור להתעלם ממצוקה של אדם אחר, במיוחד כשחייו בסכנה. יש חובה מוסרית להתערב ולעזור.

שאלות לדיון:

- מה נחשב "לעמוד על דם"? האם זה רק במצבי חיים ומוות?

- האם צפייה באלימות בלי לעשות כלום נכללת בכך?

- איך אפשר ליישם את הציווי הזה ביום-יום?

"כל ישראל ערבים זה לזה"

המקור: תלמוד בבלי, מסכת סנהדרין כ"ז ע"ב

פירוש:

יש אחריות הדדית בין כל בני העם. מעשיו של אדם משפיעים על הכלל, ולכן עלינו לדאוג ולכוון גם אחרים לעשות טוב.

שאלות לדיון:

- איך האחריות הזו באה לידי ביטוי בחברה שלך?

- האם אתה מרגיש שאתה אחראי גם למה שאחרים עושים?

- מה ההבדל בין "לדאוג" לבין "להתערב"?

"אין פודין את השבויים יתר על כדי דמיהן..." (משנה גיטין ד', ו')

פירוש: חז"ל קובעים שלא פודים שבויים במחיר מופרז כדי שלא לעודד חטיפות עתידיות. זהו איזון בין הערך של הצלת אדם לבין שיקולי ביטחון כלליים.

שאלות לדיון:

- מהי הסכנה בתשלום מופרז עבור פדיון שבויים?

- האם יש ערך שאין לו מחיר?

- איך מאוזן כאן הערך של "פדיון שבויים" מול "טובת הכלל"?

המקור של הרמב"ם מתוך משנה תורה:

1. החשיבות של פדיון שבויים :

הרמב"ם קובע: "אין לך מצווה גדולה כפדיון שבויים" – כלומר, במדרג הערכים היהודי, פדיון שבויים נמצא בראש.

- הוא קודם אפילו לפרנסת עניים ולכיסוי ערוותם (ביגוד) – מצוות שגם הן גבוהות מאוד בסולם המצוות.

2. מדוע היא כל כך חשובה?

כי השבוי נמצא :

- רעב, צמא וערום – זקוק לסיוע פיזי בסיסי.

- בסכנת נפשות – סכנה מוחשית לחייו, מה שהופך את העזרה לדבר דחוף ומחייב.

3. מי שמתעלם – עובר על שורת מצוות:

- "לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ידך" – אל תתעלם מהנזקק.

- "לא תעמוד על דם רעך" – אסור לעמוד מנגד כשאדם בסכנה.

- "וחי אחיך עמך" – עזור לאחיד לשרוד.

- "ואהבת לרעך כמוך" – העזרה לזולת כפי שהיית רוצה שיעזרו לך

- "הצל לקוחים למות" – חובת הצלה פיזית של הנמצא בסכנה.

שאלות לדיון או ללמידה קבוצתית:

מה לדעתכם הופך את פדיון השבויים למצווה כל כך חשובה?

האם לדעתכם יש מצבים שבהם לא נכון לפדות שבוי? (אפשר לשלב עם המקור הקודם : "אין פודין יותר על כדי דמיהן")

איך אפשר לתרגם את הערכים האלה לעשייה היום בחברה שלנו?

3. סיפורים מהתנ"ך (10 דק') :

- אברהם מציל את לוט (בראשית י"ד) – דמות שלוקחת סיכון למען משפחה.

- דוד המלך שולח משלחת להציל את אנשי קעילה (שמואל א', כ"ג).

לנסות ולראות את הסיפורים מהתנ"ך ולבחון בהם ערכים שנלמדו בקבוצות מתוך המקורות השונים.

5. סיכום (5 דק') :

- ציטוט מרבי יהודה החסיד: "כל המציל נפש אחת – כאילו הציל עולם מלא."

לבקש את התייחסות התלמידים

אפשר גם לסיים עם משהו יצירתי

בחרו אחת מבין שתי משימות:

1. כתבו כותרת של כתבה חדשותית שעוסקת במעשה של פדיון שבוי – אמיתי או מדומיין.

2. צרו כרזה/סלוגן שמעודד עזרה לזולת מתוך המקורות שנלמדו.